

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut ekonomických studií

Jiří Šafka

**Hodnocení dopadů regulace novely zákona o
ochraně hospodářské soutěže**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Jiří Šafka**

Vedoucí práce: **PhDr. Pavel Vacek Ph.D.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

ŠAFKA, Jiří. *Hodnocení dopadů regulace novely zákona o ochraně hospodářské soutěže*. Praha, 2012. 44 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Pavel Vacek Ph.D.

Abstrakt

V září roku 2009 byl přijat zákon č. 395/2009 Sb. o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití, který vstoupil v účinnost v roce 2010. Již od počátku provázejí tento zákon problémy, hovoří se jak o jeho velmi chybné formální stránce, tak o nedokonalostech obsahových. Proto se v roce 2011 uvažovalo o úplném zrušení této právní normy. V návaznosti na tento akt je navrhováno, aby byl novelizován zákon č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže těmi částmi zákona o významné tržní síle, které se ukázaly jako přínosné pro soutěžní prostředí. Před přijetím této novelizace je nezbytné vypracovat dle směrnic Evropské unie tzv. Hodnocení dopadů regulace, tedy dokument, který zanalyzuje současnou situaci a s pomocí konzultací se zúčastněnými stranami navrhne možná řešení vzniklé situace. Aby mohla být navrhována objektivní řešení, je nezbytné pohlédnout na obsahovou i formální stránku rušeného zákona, vyhledat části, jejichž existence v legislativě je opodstatněná, a po srovnání s jinými zeměmi Evropské Unie zvážit podobu kritéria, dle kterého bude posuzováno narušení hospodářské soutěže. Toto vše pokud možno s vynaložením co nejnižších nákladů a s co nejnižším dopadem na spotřebitele.

Abstract

In September of 2009 the Law No. 395/2009 Coll. of significant market power in the sale of agricultural and food processing products and its abuse was adopted, which later came in force in 2010. Since the adoption the law is accompanied with problems, especially its very bad formal, as well as content imperfections. Thus complete abolishment of this legal standard was considered in year 2011. Following this act, it is proposed that the Act No. 143/2001 Coll. of protection of competition should be amended on those parts of law of significant market power, which proved to be beneficial for the competitive environment. Prior to the adoption of this amendment it is necessary to develop according to the directives of the European Union a Regulatory Impact Assessment, a document that analyzes the current situation, and through consultations with concerned individuals, propose possible solutions to the situation. In order to propose objective solutions, it is necessary to look into content and formal aspects of aborted law, find out the parts which have justifiable existence in the legislation, and after comparison with other European Union countries consider the form of criteria which will be assessed according to finding a distortion of competition. All this, if possible, with the lowest expenses and lowest possible impact on consumers.

Klíčová slova

Ochrana hospodářské soutěže, hodnocení dopadů regulace, obchodní řetězce, zemědělské a potravinářské produkty

Keywords

Protection of Competition, regulatory impact assessment, retail chains, agricultural and food processing products

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Jiří Šafka

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Pavlu Vackovi Ph.D. za vedení při psaní této práce.

Institut ekonomických studií

Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název práce:

**Hodnocení dopadů regulace novely zákona o ochraně
hospodářské soutěže**

Assumed title of Bachelor thesis:

**Regulatory Impact Assessment of change in the Law of
Protection of Competition**

Předpokládaná náplň práce:

V roce 2011 se uvažuje o novelizaci zákona o ochraně hospodářské soutěže č. 143/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů, v návaznosti na zrušení zákona o významné tržní síle č. 395/2009 Sb.. Jaký dopad bude mít tato novelizace na průběh hospodářské soutěže? Jak pocítí změnu spotřebitelé? Jaké kritérium zvolit pro zajištění požadovaného efektu?

Assumed content of Bachelor Thesis:

In year 2011 change in the Law of Protection of Competition is being considered. What impact can we expect in economic competition? What impact will be there for consumers? Which criterion should be used for achieving requested effect?

Obsah

Obsah	8
Úvod	9
1. Výklad zákona o významné tržní síle.....	11
1.1. Pojmy dodavatel, odběratel, spotřebitel	11
1.2. Významná tržní síla	11
1.2.1. Tržní síla.....	12
1.2.2. Významná tržní síla	16
1.2.2.1. Situace na trhu a závislost na odběrateli	16
1.2.2.2. Vyjednávání jednostranně výhodných podmínek.....	17
1.3. Zakázané zneužití tržní síly	19
1.4. Zákon o ochraně hospodářské soutěže.....	20
2. Konzultace	23
2.1. Dotazovaný vzorek – dodavatelé	23
2.1.1. Vztahy s obchodními řetězci	23
2.1.2. Regulace obchodních řetězců	25
2.2. Dotazovaný vzorek – odběratelé	25
3. Návrh řešení	27
3.1. Dopady na českou legislativu	27
3.2. Možné dopady na spotřebitele	28
3.3. Možné dopady na odběratele a dodavatele	30
4. Možné varianty	31
4.1. Nulová varianta	31
4.1.1. Náklady nulové varianty.....	31
4.1.2. Přínosy nulové varianty.....	32
4.2. Varianta A – novelizace a podpora ZVTS.....	33
4.2.1. Náklady varianty A	33
4.2.2. Přínosy varianty A	34
4.3. Varianta B – zrušení ZVTS, novelizace ZOHS	35
4.3.1. Náklady varianty B	36
4.3.2. Přínosy varianty B.....	37
4.4. Shrnutí a srovnání navržených variant.....	38
5. Současné legislativní kroky	39
6. Závěr.....	41

Úvod

Zákon o ochraně hospodářské soutěže č. 143/2001 Sb. (dále jen „ZOHS“), zabývající se ochranou soutěže na trhu zboží a služeb, nabyt účinnosti ke dni 1. července 2001. Tento zákon slouží jako základní norma zastřešující soukromoprávní vztahy mezi jednotlivými soutěžiteli a definuje a ukládá tresty za chování narušující soutěž. V letech 1999 až 2007 bylo postupně neúspěšně předkládáno pět vládních nebo poslaneckých obsahově podobných novel tohoto zákona¹, až v září roku 2009 byl i přes nesouhlas vlády a prezidenta republiky přijat zákon č. 395/2009 Sb. o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití (dále „ZVTS“).

Tato právní norma se však nevyhýbá kritice. Negativní hlasy hovoří nejen o formálních chybách ve znění zákona, ale i o diskriminaci vůči obchodníkům a o přílišném zasahování do průběhu soutěže. Cituji Roberta Nerudu, bývalého místopředsedu Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (dále ÚOHS, či Úřad): „Zákon je nejasný a těžko aplikovatelný. Je i diskriminační, neboť se vztahuje pouze na jednu konkrétní skupinu odběratelů, aniž by bylo zřetelně zdůvodněno proč...“² Soukromoprávní vztahy mezi dodavateli a odběrateli by neměly být přílišně ovlivňovány veřejným právem, i státy Evropské unie ponechávají převážně řešení těchto vztahů na právo soukromé.³ Prezident Svazu obchodu a cestovního ruchu Zdeněk Juračka označuje zákon za „...dost nekulturní a řekl bych i nepromyšlený vstup státu do soukromoprávních záležitostí, co se týká podnikání v České republice.“⁴ V roce 2011 přerostla tato kritika do doporučení mnoha subjektů, například Podnikatelské rady či Národní ekonomické rady vlády, ke zrušení tohoto zákona.⁵ Některá ustanovení ze ZVTS by ale dle návrhů měla být novelizací přenesena do ZOHS. Na základě Usnesení vlády č. 877/2007 je třeba s pomocí Ohodnocení dopadů

¹ TROJAN, Oldřich. *Významná tržní síla* [online]. Březen 2010. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamna-trzni-sila-60496.html>>

² ČT24. *Ahold a Kaufland zřejmě porušily zákon o významné tržní síle* [online]. 2010, poslední revize 9.7.2010. Dostupný na WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/95330-ahold-a-kaufland-zrejme-porusily-zakon-o-vyznamne-trzni-sile/>>

³ Viz. ¹

⁴ Viz. ²

⁵ EDIZONE. *Zákon o významné tržní síle se minul účinkem a bude zřejmě zrušen* [online]. Únor 2011. Dostupný na WWW: <<http://www.edizone.cz/clanky/legislativa/zakon-o-vyznamne-trzni-sile-se-minul-ucinkem-a-bude-zrejme-zrusen/>>

regulace vypracovat doporučení řešení této situace a vyhodnotit dopady této změny zákona.⁶

Svoji práci se snažím koncipovat jako Hodnocení dopadů regulace, tedy jako dokument s pevnou formou, který je dle směrnic Evropské unie vyžadován pro každou úpravu zákona. V první části práce se zaměřím na analýzu stávající situace, které se zákon týká. Rozeberu proto nejdůležitější části ZVTS, abych mohl zjistit, jaký dopad má na současné tržní prostředí. Druhá část práce, konzultace, bude založena na informacích získaných z rozhovorů s konkrétními lidmi, jichž se zákon týká. Tyto informace se poté promítnou ve třetí části, návrhu řešení, ve které porovnáím stávající situaci s možnostmi řešení nastalého problému a pokusím se doporučit nejlepší scénář pro budoucnost.

⁶ *Usnesení Vlády České republiky ze dne 13.8.2007, č. 877/2007*

1. Výklad zákona o významné tržní síle

Zákon o významné tržní síle se týká dodavatelsko-odběratelských vztahů při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a především zneužití významné tržní síly v těchto vztazích. Zákon vymezuje zakázané chování účastníků trhu s významnou tržní silou a sankce za porušení těchto zákazů. Pro správné pochopení výkladu zákona je tedy nejprve nezbytné zabývat se výkladem jednotlivých pojmů, především potom pojmu významná tržní síla.

1.1. Pojmy dodavatel, odběratel, spotřebitel

Dodavatelem rozumíme soutěžitele, který za účelem prodeje dodává zboží a služby odběrateli; odběratelem se rozumí soutěžitel, který toto zboží odebírá za účelem dalšího prodeje.⁷ Mezi dodavatele tedy můžeme řadit subjekty jako jsou mlékárny, cukrovary, masokombináty, mlýny, zemědělské producenty ovoce a zeleniny apod. Na stranu odběratelů stavíme všechny subjekty, které nakupují výrobky výše zmíněných dodavatelů za účelem dalšího prodeje, tedy nejen obchodní řetězce a společnosti nakupující zboží výhradně pro ně, ale i drobní obchodníci nabízející ve svém sortimentu zemědělské a potravinářské produkty. ZVTS reguluje pouze chování odběratelů s významnou tržní silou. Pojem odběratele s významnou tržní silou bude jasnější po specifikaci pojmu významná tržní síla, prozatím předpokládejme, že jde o libovolný obchodní řetězec působící na českém maloobchodním trhu a nabízející ve svém sortimentu potravinářské zboží.

Za spotřebitele považujeme subjekt nakupující zboží u odběratele za libovolným účelem.

1.2. Významná tržní síla

Odběratel, kterého jsem výše definoval, figuruje v tržním prostředí zároveň jako kupující a zároveň jako prodávající. Jako kupující se pohybuje na velkém množství různorodých trhů dle nakupovaných objektů, například na trhu pečiva, ovoce, zeleniny či

⁷ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití 395/2009 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

uzenin. Jeho postavením na těchto trzích se zabývá právě ZVTS. Na druhém trhu, maloobchodě rychloobrátkovým zbožím, vystupuje jako prodejce zboží spotřebitelům.

Abych se mohl zabývat vlivem odběratelů na hospodářskou soutěž, je nejprve nezbytné správně vyložit pojem významná tržní síla. S tímto pojmem se totiž v ekonomické literatuře nesetkáme, vzhledem k tomu, že tento pojem existuje v soutěžním právu pouze pro účely tohoto zákona. Pro správné vysvětlení pojmu bude nejlepší začít výkladem termínu tržní síla.

1.2.1. Tržní síla

Hospodářské právo vymezuje pojem tržní síla následovně:

„Většinou se [tržní síla] chápe jako schopnost soutěžitele určovat přímo či nepřímo chování jiných účastníků na trhu (konkurentů a spotřebitelů), resp. objektivní způsobilost chovat se na nich nezávisle (zejména schopnost stanovit si samostatně ceny).“⁸

Zajímavé na výše uvedené definici je fakt, že implicitně dává možnost mít tržní sílu jen soutěžitelům na straně prodejců, kteří s její pomocí mohou ovlivnit své konkurenty a spotřebitele. ZVTS se ale zaměřuje pouze na opačnou situaci, ve které odběratel působí jako kupující a přesto disponuje tržní silou. Možnost existence tržní síly v rukou dodavatelů zanedbává, a tedy nesymetricky reguluje pouze jednu stranu obchodního styku. V tom vidím faktickou chybu zákona, neboť k situaci, ve které zneužil své tržní síly dodavatel došlo v nedávné minulosti, jak se dočteme v rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č.j. R 49/2004: „...společnost Globus uvedla, že jí a patrně i jiným řetězcům bylo ze strany dodavatelů oznámeno, za jakou cenu mají prodávat jednotlivé druhy pečiva spotřebitelům (pod údajnou hrozbou zastavení dodávek při jejím nedodržení). Dle informací Globusu například společnosti Lidl poté, co měla prodávat za stanovenou vyšší cenu, avšak cenu nezvýšila, jí její dodavatel – společnost Delta – nedodal odpolední dávku pečiva. Následně proto společnost Lidl cenu zvýšila.“⁹

Pro účely ZVTS tedy musíme výše uvedenou definici tržní síly rozšířit i na situaci, ve které odběratelé mohou vládnout stejnou mocí, tedy schopností přímo či nepřímo

⁸ Citováno z ELIÁŠ, Karel, BEJČEK, Josef, HAJN, Petr, JEŽEK, Jiří a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5.vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 610 s. ISBN 978-80-7179-583-4

⁹ *Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 1.2.2005, č.j. R 49/2004*

určovat chování jiných účastníků na trhu, především pak výrobců (dodavatelů). Je zřejmé, že odběratelé nikdy nemohou být způsobilí chovat se zcela nezávisle na dodavatelích, nicméně mohou disponovat mocí, která jim umožní například vyvíjet tlak na snižování nákupních cen.

Tržní síla ze své podstaty nemůže existovat na dokonale konkurenčním trhu, kde žádný z aktérů na trhu nemá sílu určovat ceny.¹⁰¹¹ Trhy zemědělských a potravinářských produktů ale porušují přinejmenším tři ze čtyř základních podmínek dokonale konkurenčního trhu, určených Holmanem, čímž umožňují aktérům ceny stanovovat.¹²

- Odběratelé a dodavatelé nejsou dokonale informováni. Není v možnostech jednotlivých aktérů sledovat všechna cenová vyjednávání, která na trhu probíhají. Z toho důvodu nedokáží přesně určit tržní cenu zboží, a buď jej v pozici dodavatelů prodávají pod cenou, nebo v pozici odběratelů nakupují nad cenou.
- Náklady na změnu dodavatele nejsou nulové. Změna dodavatele s sebou přináší změnu nákladu na dopravu, odběrateli ze severu Čech náklady výrazně stoupnou, pokud vymění svého lokálního dodavatele za jiného, například z jihu Moravy.
- Produkty, které dodavatelé nabízejí, jsou heterogenní. Může za to například specifická geografická lokalita, která zlepšuje kvalitu výrobku, jinak zpracovaný obal či rozdílná obchodní pověst jednotlivých dodavatelů.
- Čtvrtou podmínkou, kterou Holman zmiňuje, je velký počet prodávajících. Tato formulace je dosti vágní a nelze říct, kolik prodávajících tvoří velký počet. V roce 2007 bylo v ČR přibližně 50 mlékáren, 12 cukrovarů, 48

¹⁰ ELIÁŠ, Karel, BEJČEK, Josef, HAJN, Petr, JEŽEK, Jiří a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5.vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 610 s. ISBN 978-80-7179-583-4

¹¹ HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5.vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. 720 s. ISBN: 978-80-7400-006-5

¹² Tamtéž

pivovarů.¹³ Dle dat Eurostatu v témže roce existovalo v ČR více než 39 000 podniků produkujících zemědělské výrobky.¹⁴

Poslední Holmanova podmínka je ale v tomto prostředí nedostačující, velké množství subjektů by mělo existovat i na straně poptávajících.¹⁵ Zde je ale situace složitější, na trhu existují dvě skupiny odběratelů. První skupina, s tržbami vyššími než 5 miliard Kč za hospodářský rok, která obsahuje 11 hlavních obchodních řetězců, a skupina druhá, do které zahrneme ostatní odběratele, ať už mají jeden obchod či menší skupinu obchodů. Největším subjektem z této druhé skupiny je FLOP jih, jihočeský řetězec, s ročními tržbami 1,4 miliard korun. První skupina, 11 velkých řetězců, kontrolovala v roce 2011 více než 60% celého maloobchodního trhu rychloobrátkovým zbožím.¹⁶ Ačkoliv se tento poměr v posledních 3 letech pohybuje stabilně okolo 60%, rostlo toto číslo každoročně již od roku 1993, v následujících letech tedy neočekávám pokles tohoto poměru. Tím pádem tvoří první skupina malou skupinu odběratelů, na nichž je jistě mnoho dodavatelů existenčně závislých.

Z pohledu soutěžního práva nepředstavuje 60% podíl na trhu riziko, neboť dosud nebyly prokázány žádné nekalé praktiky, jako je společné domlouvání se na ceně výrobků, či vytlačování konkurentů z trhu. Žádný z odběratelů neovládá víc, než 10% trhu, ani jednotlivci tedy nepředstavují riziko pro řádnou soutěž. Ačkoliv je nezbytné oddělovat trhy, o kterých mluvím, na jedné straně maloobchodní trh rychloobrátkovým zbožím (prodej od odběratelů ke spotřebitelům) a na straně druhé pro zjednodušení agregované trhy zemědělských a potravinářských produktů (prodej od dodavatelů ke spotřebitelům), jsou tyto trhy úzce propojené, a proto předpokládám, že tržní podíl na jednom trhu bude vypovídat o vlivu odběratele na druhý trh.

¹³ NOSPPP. *Vývoj počtu potravinářských firem: velcí převládnou* [online]. Dostupné na WWW: <<http://nosppp.cmkos.cz/?q=node/163>>

¹⁴ EUROSTAT. *Number of agricultural holdings* [online]. 2012-04-02. Dostupný na WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tag00001&plugin=1>>

¹⁵ ELIÁŠ, Karel, BEJČEK, Josef, HAJN, Petr, JEŽEK, Jiří a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 610 s. ISBN 978-80-7179-583-4

¹⁶ Vlastní výpočet a tisková zpráva společnosti Incoma research ze 4.4.2012 – INCOMA RESEARCH. *TOP 10 českého obchodu* [online]. Duben 2012. Dostupné na WWW:

<<http://www.incoma.cz/cz/ols/reader.aspx?msg=1217&lng=CZ&ctr=203>>

Vyvozovat velikost tržní síly podle podílu na trhu není zcela přesný postup, nejde o identické pojmy. Na základě velkého tržního podílu ale můžeme předpokládat, že tento byl dosažen s pomocí tržní síly,¹⁷ proto jej považujeme za dostatečně přesné měřítko tržní síly.

Trh prodeje zemědělských a potravinářských produktů, tedy není dokonale konkurenční, čímž existuje možnost přítomnosti tržní síly. Na základě velikosti tržního podílu menší skupiny odběratelů předpokládáme, že tito disponují tržní silou.

Tabulka 1: Tržby obchodních řetězců v roce 2010

Pořadí	Vlastník	Název řetězce	Čisté tržby v roce 2010 v milionech Kč ¹⁸
1	Tesco Stores ČR a.s.	Tesco	42067
2	AHOLD Czech Republic, a.s.	Ahold	38074
3	Schwarz ČR	Kaufland	36402
4	MAKRO Cash & Carry ČR s.r.o.	Makro	29484
5	REWE International AG	Penny	26145
6	--- ¹⁹	COOP	25900
7	Globus Holding GmbH and Co. KG	Globus	23618
8	Schwarz ČR	Lidl	21401
9	REWE International AG	Billa	20165
10	SPAR Österreichische Warenhandels-Aktiengesellschaft	Spar	10951
11	Hruška, s.r.o.	Hruška	7107
	---	FLOP Jih	1424
	Tesco Franchise Stores	Žabka	845

Zdroj: obchodní závěrky společností dostupné online na www.justice.cz

¹⁷ ELIÁŠ, Karel, BEJČEK, Josef, HAJN, Petr, JEŽEK, Jiří a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5.vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 610 s. ISBN 978-80-7179-583-4

¹⁸ U řetězců Tesco, Lidl a Kaufland za hospodářský rok končící 28.2.2011, u řetězce Globus za hospodářský rok končící 30.6.2011

¹⁹ Společnost COOP je sdružením spotřebních družstev

1.2.2. Významná tržní síla

Ve druhé hlavě ZVTS čteme:

(1) „Významná tržní síla je takové postavení odběratele vůči dodavateli, kdy se **v důsledku situace na trhu stává dodavatel závislým na odběrateli** ve vztahu k možnosti dodávat své zboží spotřebitelům a kdy si odběratel vůči dodavateli **může vynutit** jednostranně výhodné obchodní podmínky.“²⁰

(2) „Významná tržní síla se posuzuje zejména s ohledem na strukturu trhu, překážky vstupu na trh, tržní podíl dodavatele a odběratele, jejich finanční sílu, velikost obchodní sítě odběratele, velikost a umístění jeho jednotlivých prodejen.“²¹

Definice významné tržní síly, jak ji najdeme v ZVTS, se podobá definici tržní síly dle Bejčka. Obsahuje ale tři důležité rozdíly, které jsou v textu zvýrazněny tučně. Významná tržní síla je odvislá od situace na trhu, závislosti dodavatele na odběrateli a od možnosti vynucování jednostranně výhodných podmínek.

1.2.2.1. Situace na trhu a závislost na odběrateli

Hledat příčiny existence významné tržní síly v důsledcích situace na trhu nepovažují za rozumný postup. Zaprvé, trh je příliš obecný, pokud ho blíže nespecifikujeme, a obsahuje příliš mnoho informací, jejichž důsledky na dodavatele lze jen těžko vykalkulovat. I proto najdeme v zákoně o ochraně hospodářské soutěže, konkrétně hned v jeho druhém paragrafu první hlavy vysvětlení pojmu relevantní trh. Takovéto vymezení v ZVTS nenajdeme, a proto můžeme pouze předpokládat, že autor zákona zamýšlel pod pojmem trh stejný relevantní trh, který je definován v ZOHS, tedy „...trh zboží, které je z hlediska charakteristiky, ceny a zamýšleného použití shodné, porovnatelné nebo vzájemně zastupitelné, a to na území, na němž jsou soutěžní podmínky dostatečně homogenní a zřetelně odlišitelné od sousedících území.“²² Jaká je situace na těchto trzích?

²⁰ Citováno z ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití 395/2009 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012; zvýraznění autor

²¹ Tamtéž; zvýraznění autor

²² ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže 143/2001 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

Jak jsem již uvedl výše, tyto trhy nejsou dokonale konkurenční. Přesto je počet aktérů na obou stranách dostatečně velký, nic by tedy nemělo bránit dodavatelům nahradit odběratele, se kterým mu spolupráce nevyhovuje. Většina velkých českých dodavatelů, jako jsou mlékárny či pekárny, navíc dodává zboží velkému množství odběratelů, čímž snižuje velikost tržní síly, kterou jednotliví odběratelé vůči danému dodavateli mají.

Horší je situace pro regionální dodavatele, jako jsou kupříkladu producenti mrkve či cibule. Ti naráží na nezanedbatelné náklady, které by jim vznikly zahájením vyjednávání s jinými odběrateli. Navíc vzhledem ke skutečnosti, že v českém nedotovaném zemědělství mohou dlouhodobě existovat pouze producenti využívající úspor z rozsahu, je malé množství odběratelů odebírajících velké množství zboží jediný způsob, jak snížit náklady na dopravu na ekonomicky výhodnou úroveň. Díky cenové válce, kterou spolu obchodní řetězce vedou, je tlak na ceny tak velký, že případné zvýšení ceny dodávaného zboží bude zanedbatelné a menší dodavatelé se tak často stávají závislími na svých významných odběratelích. Nicméně vzhledem k neexistenci překážek vstupu na trh nebrání žádné překážky dodavatelům provést vertikální integraci, díky které by alespoň částečně odstranili svoji závislost na odběratelích. Jednou z možností může být rozhodnutí dodavatelů zakládat prodejní družstva, ve kterých budou držet sami podíly. Posun k lepšímu v tomto problému jistě znamenají i tzv. farmářské trhy, jejichž obliba poukazuje na zájem českých spotřebitelů o potraviny přímo od výrobce.

1.2.2.2. Vyjednávání jednostranně výhodných podmínek

V obchodní praxi se můžeme setkat s vyjednáváním jednostranně výhodných podmínek. Svědčí o tom i tvrzení společnosti Czech Products s.r.o., podle které od ní drogerie Rossmann vyžadovala poplatky za umístění zboží na „...určité místo v regále ve výši očí...“, které jsou známy jako „regálovné“ či „regálné“, nebo příspěvky na otevření nových poboček. V odvolání proti drogerii DM dokonce v otázce poplatku za otevření nových poboček společnost Czech Products uspěla, výrok potvrdil v dovolání i Nejvyšší soud. Ten v roce 2009 rozhodl, že tyto poplatky jsou v rozporu s dobrými mravy a označil je za neplatné ne podle obchodního práva, ale dokonce na základě Občanského zákoníku, paragrafu 39.

„Rozpor citovaného smluvního ujednání s dobrými mravy spočívá především v tom, že žalobkyně byla podle rámcové smlouvy povinna přispívat dovoatelce na otevření nových prodejen, avšak této její povinnosti podle skutkového zjištění odvolacího soudu neodpovídala žádná povinnost na straně dovoatelky. Žalobkyně tak byla nucena přispívat na investiční náklady dovoatelky, aniž by se jí za to dostalo jakéhokoliv závazně ujednaného protiplnění. Rozhodující [...] je však skutečnost, že žalobkyně tím, že byla podle ročních smluv povinna přispívat na náklady spojené s otevřením nových prodejen žalované, se podílela na nákladech žalované, ač je věcí každého podnikatelského subjektu, aby si své náklady podnikání hradil sám.“²³

Pokud by stejné chování bylo dnes zaznamenáno v oblasti prodeje potravinářských a zemědělských produktů, šlo by zcela jasně nejen o porušení dobrých mravů, ale i o porušení ZVTS.

Můžeme najít i tvrzení o poplatcích za otisknutí výrobku v reklamních letácích, potvrzeny jsou potom různé manipulace s dobou splatnosti faktur.²⁴ Známe jsou také případy vratek zboží s blížícím se datem spotřeby či retroaktivní změna ceny dodávaného zboží, pokud stejné zboží bude dodáno jinému odběrateli za nižší cenu.

Většina těchto způsobů chování porušuje nejen ZVTS, konkrétně jeho šestý dodatek, ale dostává se do konfliktu i s evropským právem. V 82. článku smlouvy o založení Evropského společenství čteme, že je zakázané, aby jeden nebo více podniků zneužívaly dominantního postavení na společném trhu nebo jeho podstatné části. Jako příklady tohoto zneužívání uvádí zejména přímé nebo nepřímé vynuocování nepřiměřených nákupních nebo prodejních cen anebo jiných nerovných obchodních podmínek; dále pak podmiňování uzavření smluv tím, že druhá strana přijme další plnění, která ani věcně, ani podle obchodních zvyklostí s předmětem těchto smluv nesouvisejí.²⁵ Pojem dominantní postavení není ve smlouvě přesně definován, musíme si tedy vypomoci ZOHS. Ten

²³ Citováno z *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2009*, sp. zn. 23 Cdo 2184/2007

²⁴ ODBOR VNĚJŠÍCH VZTAHŮ ÚOHS. *ÚOHS poprvé rozhodl ve věci zneužití významné tržní síly – pokuta pro řetězec Kaufland* [online]. Červenec 2011. Dostupný na WWW: <<http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/uohs-poprve-rozhodl-ve-veci-zneuziti-vyznamne-trzni-sily-pokuta-pro-retezec-kaufland/>>

²⁵ EVROPSKÁ UNIE. *Smlouva o založení Evropského společenství*

v desátém paragrafu třetí hlavy říká, že „dominantní postavení na trhu má soutěžitel, [...] kterému jeho tržní síla umožňuje chovat se ve značné míře nezávisle na jiných soutěžitelích nebo spotřebitelích.“²⁶ V případě odběratelů poukazují především na nezávislost vzhledem k většině dodavatelů. Zároveň ale stejný paragraf předpokládá, že soutěžitel s nižším než 40% podílem na trhu nemůže mít dominantní postavení na tomto trhu. Přitom ale zakázané praktiky vyjmenované v evropské legislativě aplikují i soutěžitelé s nižším podílem na trhu. Aplikace 82. článku v soudním řízení by tedy moha být přinejmenším považována za spornou.

Kromě jednostranně výhodných obchodních podmínek předpokládám, že zneužívání tržní síly odběratelů se projeví i na době placení faktur, ať už odběratelé dojednávají delší doby splatnosti, či ne.

1.3. Zakázané zneužití tržní síly

Struktura ZVTS je atypická při srovnání s jinými právními normami. Je to dáno tím, že zákon obsahuje 6 příloh, každá z nich obsahuje soubor pravidel, která mají být dodržována ve vztahu odběratele s dodavatelem. Porušení těchto pravidel za účelem nebo s výsledkem narušení hospodářské soutěže na relevantním trhu je považováno za zneužití významné tržní síly. Tento správní delikt může být pokutován částkou do 10 000 000 Kč nebo 10% z čistého obratu dosaženého soutěžitelem za poslední ukončené účetní období.

Na takto vystavěnou formální stránku zákona se snáší kritika. Dle JUDR. Roberta Pelikána jde především o přílohy ZVTS, ve kterých sice jsou uvedeny povinnosti odběratele, přitom ale nejsou zákonnou normou: „*Jsou tedy v přílohách uvedená pravidla povinnostmi, nebo ne? Zřejmě nikoliv, protože povinnosti mohou být stanoveny jen zákonem, nikoliv jeho přílohou. Vzniká tak podivná situace, kdy odběratelé požívající významné tržní síly k určitému chování sice nebudou povinnováni, pokud se tak ale*

²⁶ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže 143/2001 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

nebudou chovat „soustavně“ a pokud zároveň cílem nebo výsledkem takového chování bude podstatné narušení hospodářské soutěže, dopustí se správního deliktu.“²⁷

Dozor nad vykonáváním zákona provádí Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.

1.4. Zákon o ochraně hospodářské soutěže

Zákon o ochraně hospodářské soutěže (ZOHS) je základní normou regulující hospodářskou soutěž na českém trhu. Je součástí českého právního systému od roku 2001 a upravuje postup při aplikaci evropských norem, konkrétně článků 81 a 82 Smlouvy o založení Evropského společenství. Jako základní právní norma stanovuje tři stěžejní typy možného ohrožení hospodářské soutěže: dohody soutěžitelů, zneužití dominantního postavení soutěžitelů a spojení soutěžitelů. Ve spojení se ZVTS se zaměřím především na zneužití dominantního postavení a částečně i na dohody soutěžitelů, neboť spojením soutěžitelů se ZVTS nezabývá.

Za nejdůležitější pokládám otázku, jaké zásadní změny přináší ZVTS do legislativy oproti sekci zneužití dominantního postavení ZOHS. Důvodová zpráva zákona o významné tržní síle poukazuje především na fakt, že ZOHS se týká pouze soutěžitelů, kteří mají na relevantním trhu dominantní postavení. Uvádí přitom, že „samotná právní úprava vymezená zákonem na ochranu hospodářské soutěže se jeví jako neúčinná, a to zejména v případě zneužití dominantního postavení vyplývajícího ze zneužívání významné tržní síly. Ze samotné podstaty pojmu dominantní postavení vyplývá, že takový soutěžitel může být na trhu pouze jeden, což v praxi působí problém, protože ve skutečnosti může být takových soutěžitelů více.“²⁸

S těmito slovy ale nemohu souhlasit. Dle mého názoru desátý paragraf ZOHS dostatečně definuje soutěžitele s dominantním postavením na trhu jako takového, kterému jeho „...tržní síla umožňuje chovat se ve značné míře nezávisle na jiných soutěžitelích nebo

²⁷ Citováno z PELIKÁN, Robert. *Zákon o významné tržní síle - legislativní 'Dada' směřuje do praxe* [online]. 2009. Dostupný na WWW: <<http://www.antitrust.cz/zakon-o-vyznamne-trzni-sile-legislativni-dada-smeruje-do-praxe-p-15.html>>

²⁸ PARLAMENT ČR. *Návrh zákona o významné tržní síle a jejím zneužití* [online]. 2008. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/ff/a2/aa/6a/08.htm>>

spotřebitelích.“²⁹ Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže dovoluje ZOHS mimo jiné posuzovat tržní sílu soutěžitele na základě jeho tržního podílu, hospodářské a finanční síly i dle struktury trhu (2. odstavec).³⁰ Jako minimální tržní podíl pro existenci dominantního postavení určuje třetí odstavec stejného paragrafu 40%, pokud ale nelze pomocí ukazatelů z druhého odstavce dokázat opak.³¹ Nikde v zákoně se tedy nehovoří o výlučnosti dominantního postavení pro jediného soutěžitele a dle mého názoru lze pomocí indikátorů z druhého odstavce desátého paragrafu ZOHS dokázat existenci vícečetného dominantního postavení, nehledě na „podstatu pojmu.“

Množinu způsobů zneužití významné tržní síly dle mého názoru dostatečně pokrývají dva zákony, ZOHS a zákon o cenách. Druhý například říká, že „kupující nesmí zneužívat svého hospodářského postavení k tomu, aby získal nepřiměřený hospodářský prospěch nákupem za sjednanou cenu výrazně nedosahující oprávněných nákladů,“³² (vyjádření regálovného, poplatků za reklamu, zalistovacích poplatků).

Překvapivá je na ZVTS i skutečnost, že se týká pouze určitého sektoru hospodářské soutěže, zatímco ZOHS ji pokrývá celou. Nemyslím si, že trh prodeje zemědělských a potravinářských produktů se příliš odlišuje například od trhu drogistických produktů. I v této oblasti existuje několik významných obchodníků, kteří zboží nakupují; kromě 11 obchodních řetězců, o kterých mluvím v této práci, jde například o drogerie Rossman či DM. Na základě sporu společnosti Czech Products, s.r.o. se společností Rossman, ve kterém žalující strana obviňuje drogerii z chování, které by ZVTS v případě potravinářských produktů posoudil jako trestné, byla dokonce podána prvně jmenovanou společností ústavní stížnost. V ní si společnost Czech Products mimo jiné stěžuje, že skutečnost, že se ZVTS vztahuje pouze na zemědělské a potravinářské produkty, je diskriminační a v rozporu s právem EU. Stížnost Ústavní soud zamítl jako neopodstatněnou.³³

²⁹ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže 143/2001 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

³⁰ tamtéž

³¹ tamtéž

³² ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o cenách 526/1990 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

³³ *Usnesení Ústavního soudu ze dne 17.1.2012, sp. zn. I.ÚS 2798/11*

Na základě všeho výše uvedeného tedy převážně souhlasím s názorem pracovníků Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze, totiž že „k dosažení cílů, které jsou zákonem sledovány, postačuje důsledné dodržování již existujících právních předpisů, zejména zákona na ochranu hospodářské soutěže a obchodního zákoníku, a účinné uplatňování sankcí a odpovědnosti za porušování povinností, které z nich vyplývají.“³⁴ Právní předpisy obsažené v ZOHS a v zákoně o cenách považuji za dostatečné k pokrytí nevyhovujícího chování uvedeného v ZVTS, možnost jeho zrušení tedy vidím jako opodstatněnou. Vzhledem k vynalézavosti odběratelů, kteří v obavě ze sankcí přeměnili některé současné poplatky na jiné (více v dalších kapitolách) však navrhuji, aby byl do ZOHS zapracován paragraf, který by speciálně bral zřetel na chování soutěžitelů, jež nemají zcela jasné dominantní postavení dle jeho současné definice, mají ale dostatečnou tržní sílu pro vyjednávání jednostranně výhodných podmínek.

³⁴ ŠVARC, Zbyněk, ZADRAŽILOVÁ, Dana, HINDLS, Richard. *Stanovisko k návrhu Zákona o významné tržní síle a jejím zneužití* [online]. Srpen 2009. Dostupný na WWW: <<http://www.socr.cz/assets/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/stanovisko-vse-k-vyznamne-trzni-sile.pdf>>

2. Konzultace

Nezbytnou součástí každého hodnocení dopadů regulace je i konzultace s oběma zúčastněnými stranami, v tomto případě s odběrateli i dodavateli, o celé problematice. Informace jsem se rozhodl získávat dotazníkovou formou, pro obě zúčastněné strany jsem měl připravenou sérii podobně zaměřených otázek respektujících pozici subjektu v této problematice. Bohužel, v průběhu psaní této práce se mi nepodařilo získat vyjádření žádného subjektu ze strany odběratelů. Tato skutečnost samozřejmě snižuje vypovídací hodnotu tohoto průzkumu, nicméně můj názor je takový, že odmítnutí odběratelů spolupracovat v otázce této problematiky poukazuje na jejich přístup k celé záležitosti.

2.1. Dotazovaný vzorek – dodavatelé

Ke svému průzkumu jsem se rozhodl vybrat různorodou skupinu dodavatelů, a to nejen z hlediska typu produkce, ale i z pohledu velikosti dodavatele. Oslovil jsem cca 100 dodavatelů z celé České republiky z řad masokombinátů, mlékáren, mlýnu, pekáren, pivovarů a zemědělských producentů ovoce a zeleniny. Z tohoto množství jsem získal 48 statisticky použitelných odpovědí na škálu 15 otázek. Některé otázky se týkaly všech respondentů, některé byly závislé na předchozích odpovědích, proto nemají plné množství odpovědí.

Mezi respondenty výrazně převažují masokombináty a zemědělství producenti (shodně 15 respondentů), dále 7 mlékáren, 6 pekáren, 3 pivovary a 2 mlýny. Z tohoto množství celkem 36 producentů dodává zboží alespoň jednomu z obchodních řetězců. Vzhledem k této skutečnosti mám stejné množství odpovědí týkajících se vztahů mezi odběrateli a dodavateli, zbylých 12 odpovědí se vztahuje pouze k otázkám týkajícím se úpravy zákona.

2.1.1. Vztahy s obchodními řetězci

Jak jsem již uvedl výše, 36 respondentů (75%) z celého vzorku dodává zboží alespoň jednomu z největších jedenácti obchodních řetězců. Z tohoto množství uvádí celkem 32 dotazovaných (88,89%), že v jejich obchodním styku s obchodními řetězci vyjednávali odběratelé jednostranně výhodné obchodní podmínky. Toto číslo je obrovské a jasně poukazuje na výskyt tohoto typu nepovoleného chování na trhu. Nejčastějšími podmínkami, které se pokusili odběratelé

vyjednávat v obchodních vztazích, jsou platby za uvedení výrobku do nabídky obchodníka (zalistovací poplatek) a platba za otisknutí výrobku dodavatele v reklamních letácích. Na tyto platby narazilo při vyjednávání obchodních podmínek shodně 71,88% dodavatelů. S dalšími čtyřmi nerovnoměrnými podmínkami se ve svých obchodních stycích setkalo 21,88% dodavatelů. Jde o tzv. regálovné (platba za umístění výrobku na výhodnějším místě v supermarketu), dále o požadavek přizpůsobení se podmínkám vyjednaným s jinými dodavateli, snahu získat prospěch pod hrozbou přerušení obchodních vztahů a o vytváření nerovnováhy mezi dodavatelem a odběratelem v otázce pokut a sankcí. Mezi méně častými prohřešky se potom vyskytuje dojednávání delší doby splatnosti než 30 dnů od dodání zboží (15,63%), vyžadování spolupodílení se na financování rozvoje odběratele (12,50%) a vratky rychle se kazícího zboží formou zpětného prodeje (9,38%). Potvrzením této skutečnosti je splněna první ze dvou podmínek existence významné tržní síly, totiž že odběratel má možnost vyjednávat vůči dodavateli jednostranně výhodné obchodní podmínky.³⁵

Výzkum částečně potvrdil i můj předpoklad o nestandardní době splácení faktur. Necelých 45% respondentů uvedlo, že obchodní řetězce platí vystavené faktury později, než ostatní dodavatelé; uvedená doba rozdílu oproti ostatním odběratelům se pohybuje mezi 5 a 30 dny navíc. Tuto skutečnost dokládá i rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže z 19. července 2011, na základě kterého ukládá Úřad společnosti Kaufland Česká Republika v.o.s. pokutu ve výši 13 628 000 Kč.³⁶ V rozhodnutí čteme:

„Společnost Kaufland porušila zákon, když s nadpoloviční většinou svých dodavatelů dojednávala lhůty splatnosti delší než 30 dní a svoje úhrady skutečně v těchto delších lhůtách realizovala. Povinnost dodržovat maximální dobu splatnosti v délce 30 dnů od data dodání zboží je přitom stanovena přímo zákonem.“³⁷

Tuto povinnost najdeme v ZVTS, ve druhé příloze. Zde zákon jasně říká, že platební lhůta pro každého dodavatele nesmí být delší než třicet dnů od data dodání.

Z 36 respondentů, kteří dodávají své zboží obchodním řetězcům jich 17, tedy téměř polovina, uvedlo, že jsou existenčně závislí na odběru zboží obchodními řetězci. Touto skutečností je splněna i druhá podmínka existence významné tržní síly, neboť dodavatelé, kteří vyrábí zboží pro

³⁵ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití 395/2009 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

³⁶ ODBOR VNĚJŠÍCH VZTAHŮ ÚOHS. *ÚOHS poprvé rozhodl ve věci zneužití významné tržní síly – pokuta pro řetězec Kaufland* [online]. Červenec 2011. Dostupný na WWW: <<http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/uohs-poprve-rozhodl-ve-veci-zneuzeni-vyznamne-trzni-sily-pokuta-pro-retezec-kaufland/>>

³⁷ Citováno z tamtéž

spotřebitele, jsou v jeho dodávkách dokonce existenčně závislí na odběratelích.³⁸ Tím, že dodavatelé přiznali snahu odběratelů vyjednat jednostranně výhodné obchodní podmínky, potvrdili zneužívání této významné tržní síly, neboť odběratelé tím porušují čtvrtý paragraf ZVTS. Na základě těchto skutečností věřím, že na trhu existuje chování ohrožující průběh hospodářské soutěže a chování odběratelů směrem k dodavatelům by mělo být právně regulováno.

2.1.2. Regulace obchodních řetězců

Druhá skupina mých otázek směřovaných na dodavatele se týkala jejich názorů na regulování obchodních řetězců. V první otázce jsem se dodavatelů ptal, zda si myslí, že obchodní řetězce zneužívají při vyjednávání obchodních podmínek svého silného postavení. Na tuto otázku odpovědělo kladně 45 respondentů z celkových 48 (93,75%). Takto vysoké číslo nepřekvapí, když z předchozí části víme, že 32 dodavatelů má s takovýmto vyjednáváním vlastní zkušenosti. Nepřekvapí ani odpověď na druhou otázku v této části, ve které jsem se ptal, zda by chování řetězců v těchto situacích mělo být regulováno zákonem. Pouze dva respondenti odpověděli negativně, 46 jich s regulací souhlasí. O existenci ZVTS v českém právu vědělo 64,58% dodavatelů (31), ale pouze jeden z celého vzorku nesouhlasí s tím, aby byl zákon tohoto typu v českém právu zachován.

Až takto drtivou převahu odpovědí souhlasících s existencí ZVTS jsem nečekal, potvrzuje však skutečnost, že čeští producenti nesouhlasí se současným přístupem obchodních řetězců k jejich vzájemné spolupráci. Tuto skutečnost budu dále respektovat při návrhu dalšího postupu v této problematice. Pokud by ale měl být zákon dále zachován, doporučil bych osvětu českých dodavatelů ohledně ZVTS, aby si byli vědomi svých práv a možností a zároveň byli schopni určit, jaké chování řetězců porušuje právní normy České republiky.

2.2. Dotazovaný vzorek – odběratelé

Jak jsem již uvedl v začátku této kapitoly, nepodařilo se mi v průběhu psaní této práce získat vyjádření žádného z jedenácti odběratelů k této problematice. V připraveném souboru otázek jsem chtěl nejprve zjistit, jestli daný odběratel spolupracuje s českými

³⁸ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití 395/2009 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

producenty a zda v obchodním kontaktu s nimi vyjednává jednostranně výhodné podmínky. Zde jsem samozřejmě nepředpokládal příliš mnoho odpovědí, důležitější pro mne byly otázky na téma vlivu ZVTS na jejich obchodní činnost, zda souhlasí se současnou podobou tohoto zákona a pokud by jej chtěli zrušit, z jakého důvodu by to bylo. Bohužel se ale musím spokojit pouze s vyjádřením druhé strany problému.

3. Návrh řešení

Při tvorbě řešení a výběru toho nejlepšího z nich je nezbytné vzít v potaz dopady, které tato řešení budou mít na jednotlivé zúčastněné strany. Kromě pohledu dodavatelů a odběratelů je tedy nezbytné zvážit i dopady na spotřebitele a stát.

3.1. Dopady na českou legislativu

Evropská komise založila podskupinu nazvanou „High level group on the competitiveness of the agro-food industry“, složenou z představitelů členských států EU, členů Evropské komise, Evropského parlamentu a významných zástupců z potravinářského průmyslu. Mimo jiné se tato podskupina zabývá i otázkou zdravé soutěže mezi dodavateli a odběrateli při prodeji potravinářských produktů. Podskupina ve své zprávě identifikovala problém zneužívání významné tržní síly a navrhuje jej dále sledovat; za tímto účelem doporučuje mimo jiné i vytvoření speciálního fóra zabývajícího se touto tematikou³⁹.

Speciální právní úpravu postihující zneužívání významné tržní síly mají i některé další státy Evropské unie:

„Např. ve francouzském právu (Code of Commercial Law, čl. 420 – 2 / 2) je zakázáno vykořisťovací zneužívání ekonomické závislosti (abusive exploitation of economic dependence), v německém právu (Act Against Restraints of Competition, čl. 20 / 2) je zakázáno nekalé bránění (unfair hindrance) obchodu silnými soutěžiteli vůči soutěžitelům malým a středním, kteří jsou na nich závislí, a v Portugalsku (Legal Framework for Competition, čl. 7) je zakázáno zneužívání ekonomické závislosti (abuse of economic dependance). Výslovně ve vztahu k obchodním řetězcům pak byl zákaz zneužívání ekonomické síly zaveden i na Slovensku (z. č. 358/2003 Z. z.).“⁴⁰

³⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Report on the Competitiveness of the European Agro-Food Industry* [online]. March 2009. Dostupný na WWW: <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/files/high_level_group_2008/documents_hlg/final_report_hlg_17_03_09_en.pdf>

⁴⁰ Citováno z PARLAMENT ČR. *Návrh zákona o ochraně hospodářské soutěže* [online]. 2007. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/ff/30/aa/6a/08.htm>>

Ve výše uvedené citaci je použit termín ekonomická závislost. Tento termín je definován v návrhu novelizace ZOHS z roku 2007 uvedeném ve Sněmovním tisku č. 167, 5. volebního období. Tato novelizace dle mého názoru dostatečně pokrývá hlavní změny legislativy, které ZVTS přináší oproti ZOHS. Navíc neobsahuje chyby, které se vyskytují v ZVTS a které jsou tolik kritizovány z mnoha stran: „Důvodem [negativních reakcí] bylo několik skutečností, a to především ne zcela jasný obsah zákona, kdy celá řada pojmů v něm obsažených umožňovala několikerý výklad, některé zřejmé chyby, které zákon obsahuje a v neposlední řadě i doba schválení zákona a nabytí jeho účinnosti, tedy závěr roku, kdy mezi dodavateli a odběrateli probíhají jednání o podobě smluv pro následující rok.“⁴¹

Nedokonalosti zákona dokonce mohou být napadeny u Ústavního soudu, případně může být podána stížnost k Evropské komisi. Dle prezidenta Svazu obchodu a cestovního ruchu Zdeňka Juračky již dokonce obchodníci vybrali advokátní kancelář, jež se bude touto stížností zabývat.⁴² Z těchto i výše uvedených důvodů tedy považuji změnu současné legislativy za nezbytnou. Konkrétní návrhy budou obsaženy v navržených řešeních.

3.2. Možné dopady na spotřebitele

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, konkrétně odbor kontroly tržní síly, identifikuje jako jeden z hlavních závěrů zprávy pracovní podskupiny FOOD při Evropské komisi skutečnost, že blaho spotřebitele je vždy na prvním místě.⁴³ Je tedy nezbytné brát zřetel na skutečnost, že pokud bude striktně vyžadováno plnění podmínek ZVTS může dojít k významnému nárůstu maloobchodních cen, neboť odběratelé budou chtít promítnout do konečné ceny zboží ztráty způsobené například zákazem vratek či prodávání pod cenou, za

⁴¹ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Výsledky šetření odboru kontroly tržní síly* [online]. 2010 [cit. 2. července 2012]. Dostupný na WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Sekce_HS/Info_OKTS_FINAL.pdf>

⁴² LUŇÁKOVÁ, Zuzana. *Zákon na ochranu dodavatelů nefunguje. Řetězce je drtí víc než dřív* [online]. 2010, poslední revize 6.4.2010. Dostupný na WWW: <<http://byznys.ihned.cz/c1-42265580-zakon-na-ochranu-dodavat>>

⁴³ SVOBODA, Luděk. *Informace o průběhu práce pracovní podskupiny FOOD při Evropské komisi* [online]. Květen 2012. Dostupný na WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/VTS/Informace_FOOD_EK.pdf>

kteřou nakoupil zboží od dodavatele.⁴⁴ Maloobchodní ceny přitom rostou posledních 5 let výrazně rychleji, než v minulosti viz. tabulka 2:

Tabulka 2: Vývoj ročních indexů spotřebitelských cen

Období	Úhrn	potraviny a nealkoholické nápoje	alkoholické nápoje, tabák	odívání a obuv	bydlení, voda, energie, paliva	bytové vybavení, zařizení domácnosti, opravy	zdraví	doprava
1994	59,1	<u>77,1</u>	60,6	87,3	34,3	84,1	43,7	63,5
1995	64,5	<u>85,7</u>	64,7	96,4	37,8	88,5	49,3	67,0
1996	70,2	<u>92,5</u>	71,0	106,4	42,5	92,4	55,3	75,3
1997	76,2	<u>96,6</u>	75,6	115,8	50,5	97,3	65,9	81,4
1998	84,4	<u>100,9</u>	82,7	123,1	66,0	103,2	75,1	85,2
1999	86,2	<u>95,3</u>	86,6	123,2	72,0	105,2	78,1	88,2
2000	89,4	<u>96,2</u>	90,3	120,8	78,1	105,7	80,3	97,9
2001	93,6	<u>101,1</u>	93,1	118,8	85,8	105,8	82,8	98,2
2002	95,4	<u>99,1</u>	94,9	115,7	91,0	105,7	86,7	96,3
2003	95,5	<u>97,0</u>	95,8	110,0	92,8	104,1	90,2	96,4
2004	98,1	<u>100,3</u>	98,6	105,5	96,0	102,0	93,0	98,6
2005	100,0	<u>100,0</u>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	102,5	<u>100,9</u>	101,1	94,0	106,3	98,7	104,8	101,6
2007	105,4	<u>105,6</u>	111,5	93,3	109,9	98,6	108,6	102,0
2008	112,1	<u>114,2</u>	122,5	92,3	121,2	99,0	142,8	104,4
2009	113,3	<u>109,7</u>	130,4	89,9	129,9	98,4	138,1	98,3
2010	114,9	<u>111,3</u>	136,5	87,6	132,2	97,9	145,3	100,9
2011	117,1	<u>116,4</u>	140,7	85,6	135,8	96,5	149,5	103,7

Zdroj: Český statistický úřad, dostupné online na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/isc_cr,

upraveno

Toto zvýšení cen však dle mého názoru nemá na svědomí aplikace ZVTS, je způsobeno jinými vlivy. Znatelný nárůst cen potravinářského zboží neočekávám ani při silnější regulaci, neboť menší obchodníci, kteří nemohou disponovat takovou tržní silou jako obchodní řetězce, jsou stále schopni držet s cenami řetězců krok. Kdyby tito začali významně ceny zvedat, připravili by se o cenově citlivé české zákazníky.

⁴⁴ ŠVARC, Zbyněk, ZADRAŽILOVÁ, Dana, HINDLS, Richard. *Stanovisko k návrhu Zákona o významné tržní síle a jejím zneužití* [online]. Srpen 2009. Dostupný na WWW: <http://www.socr.cz/assets/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/stanovisko-vse-k-vyznamne-trzni-sile.pdf>

3.3. Možné dopady na odběratele a dodavatele

Největší nebezpečí ZVTS pro dodavatele pravděpodobně leží v aplikovatelnosti ZVTS pouze na dodavatele z ČR. Pokud budou čeští dodavatelé chráněni specifickým zákonem, nebude nic bránit odběratelům využít otevřenosti evropského trhu a začít odebírat zboží od zahraničních dodavatelů, na něž se legislativní norma nevztahuje.⁴⁵ Tato skutečnost ohrožuje české dodavatele výrazně vyšší měrou, neboť by přišli o své největší odběratele. Stejně tak ponесou ekonomické důsledky i odběratelé:

„Jiným možným důvodem ke zvýšení cen jsou samotné administrativní náklady, které Zákon [o významné tržní síle] vyvolává. Jedná se o náklady na nové smlouvy, náklady na nové platební podmínky, další náklady spojené se zákazem určitého jednání v rámci dodavatelsko-odběratelských vztahů nebo i dodatečné náklady na právní analýzu zákona.“⁴⁶

⁴⁵ ŠVARC, Zbyněk, ZADRAŽILOVÁ, Dana, HINDLS, Richard. *Stanovisko k návrhu Zákonu o významné tržní síle a jejím zneužití* [online]. Srpen 2009. Dostupný na WWW: <<http://www.socr.cz/assets/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/stanovisko-vse-k-vyznamne-trzni-sile.pdf>>

⁴⁶ Citováno z PIJÁK, David. *Zákon o významné tržní síle a jeho důsledky*. Brno, 2011. 45 l. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

4. Možné varianty

V následující části přednesu několik návrhů řešení současné situace. Dle Obecných zásad pro hodnocení dopadů regulace je nezbytné uvažovat jako jednu z možných variant řešení i nulovou variantu, tedy situaci, ve které by nebyly provedeny žádné změny oproti stávajícímu stavu.⁴⁷

4.1. Nulová varianta

Za nulovou variantu je považováno takové řešení, které navrhuje neprovádět žádné změny oproti současné situaci. To znamená zachovat ZVTS, ZOHS i zákon o cenách ve stávající podobě; zároveň nevyvíjet žádnou další právní úpravu týkající se problematiky významné tržní síly při prodeji zemědělských a potravinářských produktů. Úřad by nadále prověřoval odběratele, zda nezneužívají svého tržního postavení.

4.1.1. Náklady nulové varianty

Za významné náklady nulové varianty pro Českou republiku považují hrozbu právního postihu. Pokud by bylo zjištěno, že ZVTS je v rozporu s pravidly pro vnitřní trh, může být podána žaloba na Českou republiku u Evropského soudního dvora.⁴⁸ Náklady s ní spojené by byly nezanedbatelné a mohly by se pohybovat v řádech milionů Kč.

Spotřebitelé jsou při zachování současného stavu nejvíce ohroženi rostoucími cenami. Pokud bude ÚOHS na obchodních řetězcích vymáhat přísné dodržování pravidel, velmi pravděpodobně těmto významně klesnou příjmy: „Například Carrefour v roce 2003 uvedl, že převážná část z jeho tržeb za služby ve výši 812 milionů korun pochází ze zalistovacích poplatků či množstevních bonusů. To je téměř desetina jeho tržeb za zboží.“⁴⁹ Část těchto tržeb pravděpodobně převedou obchodníci do jiných, zákonem neregulovaných

⁴⁷ MINISTERSTVO VNITRA. *Obecné zásady pro hodnocení dopadů regulace (RIA)* [oline]. Srpen 2007. Dostupný na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sprava/moderniz/dokumenty/obecne_zasady.pdf>

⁴⁸ ČT24. *ČT: Evropská komise prošetří český zákon o významné tržní síle* [online]. 2010. Dostupný na WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/100174-ct-evropska-komise-prosetri-cesky-zakon-o-vyznamne-trzni-sile/>>

⁴⁹ PATOČKOVÁ, Martina, KOUBOVÁ, Kateřina. *V souboji obchodních řetězců přitahuje* [online]. Únor 2005. Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/ekonomika.aspx?r=ekonomika&c=A050220_220111_ekonomika_miz>

poplatků, částečně ale může dojít ke kompenzaci této ztráty vyššími cenami zboží, na úkor spotřebitelů.

Ohrožení dodavatelů vidím ve dvou ohledech. Zaprvé je to výše zmíněné převedení některých poplatků na poplatky jiné, které se budou vymykat ZVTS – například fixní, logistické, sortimentní či kooperační.⁵⁰ Ani zákaz vratek není pro obchodníky nemožné obejít: „To jsme vyřešili tak, že se spočítala vratka z Velikonoc a Vánoc, zprůměrovala se na celý rok a to jim odečítáme z marže, přiznává zástupce jednoho z pěti největších obchodníků na trhu.“⁵¹ Druhé, již zmíněné ohrožení vidím i v nahrazení současných českých dodavatelů, kteří jsou chráněni touto legislativní normou, dodavateli zahraničními, na které se ZVTS nevztahuje. To by mohlo v konečném důsledku vést k likvidaci mnoha českých potravinářských producentů bez adekvátní domácí náhrady; to povede nejen k úbytku peněz odváděných do státního rozpočtu, ale i k nevyčísitelným ekonomickým ztrátám v podobě ztráty soběstačnosti a následné závislosti cen na zahraničním dovozu, jak se stalo v případě vepřového masa.⁵²

Důsledky pocítí i odběratelé, kteří se budou buď muset vzdát příjmů ze zakázaných praktik, riskovat odliv zákazníků a v důsledku i tržeb při zvýšení cen, nebo podstoupit náklady na vyjednávání zahraničních dodavatelů uvedené v předchozí kapitole, spolu s náklady na dovoz zboží do ČR.

4.1.2. Přínosy nulové varianty

Přínosy v zachování současné situace nespatřuji ani pro spotřebitele ani pro dodavatele, neboť i po více než dvou letech účinnosti ZVTS si dodavatelé stěžují na chování odběratelů porušující tento zákon. Ani odběratelé nemohou vidět v současné legislativě přínosy, neboť vzhledem ke komplikovanosti a nedokonalosti ZVTS musí být velmi opatrní při výkladu právní normy. Zatím jim však současná situace pomáhá získávat

⁵⁰ LUŇÁKOVÁ, Zuzana. *"Bič na řetězce" dopadne spíš na dodavatele, které měl chránit* [online]. Dostupné na WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-39309040-bic-na-retezce-dopadne-spis-na-dodavatele-ktere-mel-chranit>>

⁵¹ LUŇÁKOVÁ, Zuzana. *Zákon na ochranu dodavatelů nefunguje. Řetězce je drtí víc než dřív* [online]. 2010, poslední revize 6.4.2010. Dostupný na WWW: <<http://byznys.ihned.cz/c1-42265580-zakon-na-ochranu-dodavat>>

⁵² LÍNKOVÁ, Eugenie. *Vepřové maso zdraží* [online]. 2012 [cit. 4. června 2012]. Dostupný na WWW: <<http://www.agrocr.cz/veprove-maso-zdrazi.php>>

finance z výše zmíněných praktik a poplatků. Nejasné zákony nemohou prospět ani ÚOHS, který byl v důsledku nesrozumitelnosti zákona nucen pořádat setkání se zástupci dodavatelů a odběratelů, aby alespoň naznačil, jak bude postupovat při výkladu ZVTS; sám úřad však zároveň o poskytovaných informacích říkal, že nemohou být považovány za konečné a definitivní.⁵³

4.2. Varianta A – novelizace a podpora ZVTS

Za jednu z možných variant, která by řešila současný problematický stav, považuji přepracování ZVTS a jeho významnou podporu ze strany ÚOHS. Zákon by musel projít nezbytnou úpravou formální stránky, aby tato nemohla být zpochybňována v rámci české ani evropské judikatury – kupříkladu zapracováním příloh do těla zákona, stejně tak jako úpravou stránky obsahové. Ta by se měla především zbavit své diskriminační podoby v podobě zaměření pouze na odběratele, stejně tak jako bych uvítal rozšíření působnosti zákona i mimo potravinářské odvětví. Dále považuji za nezbytné, aby Úřad nechal vypracovat jasný výklad tohoto zákona, se kterým by poté seznámil formou mítinků či zasláním dopisu všechny zúčastněné dodavatele a odběratele. Za poslední, ne však nejméně důležitou součást této varianty, potom považuji provádění striktních kontrol a penalizaci subjektů zákon porušujících.

4.2.1. Náklady varianty A

Variantu A považuji za nákladnou z pozice administrativy České republiky. Tyto náklady by se projeví ve třech fázích. V první fázi by bylo nezbytné pověřit tým právníky erudovaných osob vytvořit novelu ZVTS, která by zákon zbavila pokud možno všech svých současných chyb. Po vypracování by se tato novela dostala do schvalovacího procesu, jehož dobu trvání lze jen těžko odhadovat, nemluvě o případném zamítnutí. V průběhu této fáze jsou jiné náklady než ty na vypracování podoby zákona čistě hypotetické, projeví by se v případě prohrané ústavní stížnosti. Náklady druhé fáze by nesl Úřad, jenž by nechal vypracovat výklad zákona, dle kterého by dodavatelé a odběratelé přesně věděli, jak postupovat ve vzájemných obchodních stycích. Třetí fázi považuji za

⁵³ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Výsledky šetření odboru kontroly tržní síly* [online]. 2010 [cit. 2. července 2012]. Dostupný na WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Sekce_HS/Info_OKTS_FINAL.pdf>

nákladnou opět z pozice Úřadu, jenž by prostřednictvím svých pracovníků seznamoval odběratele a dodavatele s výkladem novely ZVTS. Všechny tyto náklady na právní služby a na informování veřejnosti považuji za těžko vyčíslitelné, rozhodně však nezanedbatelné. Náklady na provádění následných kontrol úřadem neuvádím, neboť s nimi počítám ve všech variantách.

V dodavatelsko-odběratelských vztazích vidím největší náklady v nezbytnosti vyjednání nových smluv odpovídajících nové právní normě. V mezidobí před vydáním nové normy je navíc možné, že poleví pozornost úřadu, který pozastaví kontroly v očekávání nového zákona. Odběratelé tedy budou moci pokračovat v provozování nekalých praktik založených na jejich významné tržní síle. Náklady za toto chování ponесou stejně jako dosud především dodavatelé.

Spotřebitelé by neměli pocítit vliv této novely v žádném významném ohledu. Obchodníci, kteří nezneužívají své významné tržní síly, by při zákazu tohoto chování nepřišli o žádné zisky, tím pádem by nebyli nuceni zvyšovat ceny. Obchodníci, u nichž by se zákaz zneužívání významné tržní síly a jeho důsledné dodržování projevil v úbytku zisků ze zalistovacích, reklamních a jiných poplatků, by sice chtěli kompenzovat tento úbytek zvýšením hladiny cen svých výrobků, konkurenční prostředí v tomto odvětví by jim v tom však mělo zabránit. Jediný významný náklad tak spatřuji v omezení slev pod nákupní cenu, které jsou zákonem omezeny již teď; teprve důsledné trestání tohoto chování by však významně omezilo jejich používání.

4.2.2. Přínosy varianty A

Hlavní přínos pro český stát z uvedení novely bych považoval v přeměně nedokonalé normy v normu funkční, ze které neplyne riziko žaloby. Nezanedbatelným přínosem by samozřejmě byly i finanční zdroje plynoucí do státní pokladny z pokut udělených subjektům zneužívajícím své tržní pozice.

Přínos pro dodavatele je nasnadě, bylo by jim především snížení výdajů za poplatky odběratelům, stejně tak jako možné zvýšení cen prodávaného zboží. Vždy však v takovém rámci, ve kterém by neohrozili vytlačení svých výrobků dovozem levnějšího zboží ze zahraničí.

Přínosy pro odběratele nevidím ve finanční stránce, ale především v možnosti řídit se právní normou, jejíž výklad je zcela jasný. Nechtěné chování by bylo zcela jasně vymezeno, čímž by se mohli správně se chovající odběratelé vyvarovat riziku sankcí. Pokud by navíc v zákoně zůstala povinnost neprodávat zboží pod nákupní cenou, přestali by malí prodejci, kteří nemají dostatečnou finanční sílu na využívání masivních slev, ztrácet konkurenceschopnost.

4.3. Varianta B – zrušení ZVTS, novelizace ZOHS

Další možná varianta postupu je úplné zrušení zákona o významné tržní síle, vzhledem ke skutečnosti, že zákon se významně překrývá se zákonem o cenách a ZOHS. Odstavce, které ani jeden ze zmíněných zákonů nepostihuje, by stačilo upravit a vložit do příslušných zákonů.

V návrhu legislativních změn ZOHS v zásadě vycházím z návrhu zákona z roku 2007 (dále jen Návrh), který měl měnit ZOHS a měl pokrývat hlavní problematiku ZVTS.⁵⁴ Formálně měla tato novelizace rozšířit ZOHS, konkrétně jeho druhou hlavu zabývající se dohodami narušujícími soutěž, přidáním hlavy 2a. Dle mého názoru by bylo přesnější rozšířit jím spíše třetí hlavu, která se zabývá dominantním postavením a jeho zneužitím, neboť obsahově má tato hlava blíže problematice obsažené v ZVTS.

Z hlediska obsahové stránky bych v první řadě nahradil komplikovaný pojem „významná tržní síla“ pojmem „významné hospodářské postavení“ či „ekonomická závislost“ a začlenil definici tohoto pojmu do ZOHS. Za pozitivní považuji i skutečnost, že definice ekonomické závislosti obsažená v Návrhu se nevztahuje pouze na odběratele, ale na libovolného soutěžitele, tedy i dodavatele. V definici pojmu bych zachoval uvedení 5 mld. hranice obratu za účetní období jako výchozí obrat, dle kterého bude předpokládána existence významného hospodářského postavení. Tato hranice mi v Návrhu chybí, vzhledem k tomu, že Návrh nechává posouzení ekonomické závislosti zcela na Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a neuvádí žádný konkrétní údaj, dle kterého by si soutěžitelé mohli být vědomi svého významného hospodářského postavení. Touto hranicí bych postihl

⁵⁴ PARLAMENT ČR. *Návrh zákona o ochraně hospodářské soutěže* [online]. 2007. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/ff/30/aa/6a/08.htm>>

i případné meziodběratele, kteří by pouze pro odběratele nakupovali zboží od dodavatelů a drželi by svůj obrat pod 5 mld.. Myslím si, že vytvoření speciální hranice pro ně nepomůže, neboť by byli schopni vždy držet svůj obrat pod touto hranicí. Proto by se měla hranice 5 mld. obratu vztahovat na společný obrat odběratele a meziodběratele.

Devátý paragraf Návrhu bych navrhl upravit před začleněním do ZOHS bodem, dle kterého by za zneužití ekonomické závislosti bylo považováno obecně vytvoření jakýchkoliv nerovných podmínek ve smluvním vztahu. První a druhý bod bych shrnul do přímého či nepřímého požadování peněžních či nepeněžních plnění, která se nevztahují k předmětu směny. Tím by se měly vyloučit nejen ony „zalistovací“ poplatky, které tímto Návrh postihuje, ale i veškeré jiné poplatky s různými jmény vytvořené jen jako náhrada za poplatky zakázané. Kromě uvedených bodů bych rozhodně přidal i bod zakazující praktiky tzv. skonta (procentuální snížení fakturované ceny, pokud odběratel zaplatí dříve než za povinných 30 dní. Odstavce 7-11 devátého paragrafu (ve sněmovním tisku takto mylně stylisticky označené; mělo by se jednat o odstavce 4-8) pak navrhuji zachovat a včlenit do ZOHS ve stávající podobě.

Kromě těchto úprav ZOHS považuji za přínosné i včlenění části ZVTS zabývající se prodejem nakoupeného zboží pod nákupní cenou, tedy přílohu č. 4, bez větších úprav do zákona o cenách (zákon č. 526/1990 Sb.). Aby byl zákon jasně definován, bylo by nezbytné nahradit v prvním odstavci pojem odběratel pojmem odběratel ve významném hospodářském postavení, či odběratel, vůči kterému jsou dodavatelé ekonomicky závislí, v obou případech s odkazem na definici těchto pojmů v ZOHS.

Obě legislativní normy by navíc měly platit ve stejné míře i na smlouvy mezi českými odběrateli a zahraničními dodavateli, aby nemohli být čeští dodavatelé vytlačeni z trhu zahraničními soutěžiteli.

4.3.1. Náklady varianty B

Stejně jako v případě varianty A, i zde vidím největší náklady pro státní administrativu v nákladech na vypracování právně korektní novely zákona, jejím výkladu a v seznamování soutěžitelů se změnami právních norem Úřadem.

Významné náklady této varianty samozřejmě patří u odběratelů, jejichž dříve vyjednané smlouvy s dodavateli by porušovaly novou právní normu. Tím by samozřejmě odběratelé přišli o speciální příjmy v podobě zakázaných poplatků, ale vzhledem k jejich protizákonné podobě neberu na tyto náklady zřetel.

Velikost nákladů pro spotřebitele je v tomto případě diskutabilní. Podobně jako v případě varianty A bych očekával úbytek slevových akcí vzhledem k novelizaci zákona o cenách, hladina nezlevněného zboží by se však neměla výrazně zvednout, neboť v silné maloobchodní konkurenci představuje každé zvýšení cen významné riziko odlivu zákazníků, které obchodní řetězce nebudou chtít podstoupit.

4.3.2. Přínosy varianty B

Přínosy této varianty pro stát jsou stejné jako u varianty A, tedy eliminace rizika žaloby kvůli protiústavnímu zákonu a obohacení státního rozpočtu o vybrané pokuty. Oproti první variantě by navíc došlo ke zjednodušení legislativy odstraněním nadbytečného zákona.

Finanční přínos pro dodavatele je hlavní efekt této varianty. Jednak ušetří díky neplacení poplatků odběratelům, dále zrušením vratek jejich zboží, za reálné považují i zvýšení ceny dodávaného zboží, neboť vzhledem k zákazu prodávání zboží pod nákupní cenou nebudou moci ostatní odběratelé vyžadovat od dodavatele snížení ceny na cenu, za kterou prodává zlevněné zboží jiný odběratel.

Přínosy pro odběratele stejně jako v předchozí variantě vidím v jasně vymezených podmínkách dodavatelско-odběratelských vztahů, dle kterých budou moci sjednávat dlouhodobé smlouvy bez rizika právních postihů. Menší obchodníci opět budou mít vyšší šanci přežít na trhu, neboť nebudou tolik ohroženi slevovými akcemi svých velkých konkurentů.

4.4. Shrnutí a srovnání navržených variant

Tři výše uvedené varianty jsou tedy doporučeními, která na základě své analýzy předkládám. Jejich shrnutí vystihuje následující tabulka:

Tabulka 3: Návrhy řešení

		stát	dodavatelé	odběratelé	spotřebitelé
Nulová varianta	přínosy	---	---	finance ze zakázaných poplatků	---
	náklady	riziko žaloby nekvalitní zákony	poplatky jiné formy zahraniční zboží	náklady na dovoz transakční náklady	zvýšení cenové hladiny
Varianta A	přínosy	funkční legislativa finance z pokut	neplacení poplatků vyšší zisky	jasná legislativa bez rizika sankcí	větší cenová konkurence
	náklady	tvorba legislativy zaškolování	vymáhání poplatků v mezidobí	nové smlouvy	méně zlevněného zboží
Varianta B	přínosy	jednodušší zákony finance z pokut	konec poplatků zvýšení tržeb?	bez rizika sankcí přežití drobných	větší cenová konkurence
	náklady	tvorba legislativy zaškolování	vymáhání poplatků v mezidobí	vyjednávání nových smluv	méně zlevněného zboží

Jasně patrné jsou tedy přínosy změny současného stavu. Rozdíly mezi variantami A a B nejsou nijak zásadní, ze svého pohledu bych ale rozhodně preferoval variantu B, která kromě pozitivních důsledků na soutěž navíc zjednoduší současnou legislativu. Mým návrhem je tedy zrušení zákona o významné tržní síle a novelizaci zákona o ochraně hospodářské soutěže a zákona o cenách v bodech, které budou nezbytné.

5. Současné legislativní kroky

V době přípravy této práce již byly zahájeny kroky na úpravě legislativních norem. Na webových stránkách Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže nyní najdeme návrhy novely zákona o cenách a ZOHS.⁵⁵⁵⁶ Obě novely odpovídají navržené variantě B, navíc došlo ke změně některých bodů zakázaného chování, které považuji za přínosné. Sankcionované chování je dle mého názoru definováno jasně a zároveň pokrývá širokou škálu jednání. Tyto návrhy novel dosud nejsou projednávány Poslaneckou sněmovnou ČR.

Zvláštní prostor bych rád věnoval definici „významného ekonomického postavení“, které nahrazuje problematický pojem „významná tržní síla“, a jehož definici považuji za jasnou a výstižnou:

(1) „Ve významném ekonomickém postavení je soutěžitel, který nezaujímá dominantní postavení dle § 10, avšak jako nabízející či poptávající určitého druhu zboží má v obchodních vztazích s jinými soutěžiteli působícími na území České republiky na straně poptávky nebo nabídky možnost využít své významné ekonomické postavení v obchodních vztazích k získání vlastního prospěchu a může tím způsobit újmu těmto soutěžitelům nebo spotřebitelům.

(2) Významné ekonomické postavení podle odst. 1 zaujímá:

a) soutěžitel, jehož čistý obrat za poslední ukončené účetní období na trhu České republiky přesahuje 5 mld. Kč, a současně má výrazně vyšší tržní podíl, než většina soutěžitelů působících na daném relevantním trhu; nebo soutěžitel, který má výrazně vyšší tržní podíl než většina soutěžitelů působících na daném relevantním trhu, a současně společný čistý obrat tohoto soutěžitele a soutěžitele, který pro něho zboží nakupuje, za poslední ukončené účetní období na trhu České republiky přesahuje 5 mld. Kč,

⁵⁵ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Návrh na legislativní změny zákona č. 143/2001 Sb.* [online]. [cit. 24.7.2012]. Dostupný na WWW: http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/tiskove_zpravy/2011/novela_ZOHS_VTS.doc

⁵⁶ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 526/1990 Sb.* [online]. [cit. 24.7.2012]. Dostupný na WWW: http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/tiskove_zpravy/2011/Novela_zakona_o_cenach_TS.doc

*b) soutěžitel nespádající pod písm. a), který působí na daném relevantním trhu na straně nabídky nebo poptávky, a jež má možnost přímo nebo nepřímo vynutit si na jiných soutěžitelích bez věcně ospravedlnitelných důvodů nepřiměřené výhody nebo bránit ostatním soutěžitelům v účinné hospodářské soutěži.*⁵⁷

Za velmi přínosný považuji především fakt, že díky této novele nebude regulován pouze trh prodeje zemědělských a potravinářských produktů, ale jakýkoliv relevantní trh, na kterém může existovat významné ekonomické postavení. Navíc se regulace již nevztahuje pouze na odběratele, ale i na dodavatele, kteří by mohli svého významného ekonomického postavení zneužívat. Třetí bod, který chci vyzdvihnout, je zachování 5 mld. hranice obratu, která definuje možnost existence tohoto postavení u soutěžitele. Tato hranice se navíc může vztahovat i na meziodběratele, který pro obchodníka zboží nakupuje.

⁵⁷ Citováno z ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Návrh na legislativní změny zákona č. 143/2001 Sb.* [online]. [cit. 24.7.2012]. Dostupný na WWW: http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/tiskove_zpravy/2011/novela_ZOHS_VTS.doc

6. Závěr

Současná podoba zákona o významné tržní síle je dle mého názoru příkladem nesprávně vytvořené právní normy, která by v českém právu neměla existovat. Souhlasím s tím, že praktiky, kterých se týká, je nezbytné postihovat a rozumím snaze tehdejší „úřednické“ vlády prosadit zákon je postihující, nicméně cestu, kterou se vydali, tedy vytvoření zcela nové legislativní normy, považuji za nesprávnou. To především proto, že ZVTS se snaží postihovat nekalé praktiky s pomocí norem, které svým obsahem spíše spadají do zákonů jiných, tedy do zákona o cenách a zákona o ochraně hospodářské soutěže. Za hlavní chybu pak považuji skutečnost, že schvalovacím procesem prošel zákon takto nedokonalý, zatímco v předchozích letech navrhovaná novelizace zákona o ochraně hospodářské soutěže, jež byla zpracována lépe, přijata nebyla.

Vyřazení ZVTS a především sporného pojmu významná tržní síla z českého obchodního práva tedy považuji za nejlepší možný krok. Jeho samotné zrušení by ovšem situaci nezlepšilo, mezeru po něm je nezbytné zaplnit fungující normou. Připravené novely ZOHS a zákona o cenách jsou krokem správným směrem. Považuji za nezbytné znovu na tomto místě vyzdvihnout především skutečnost, že obě novely postihují celý trh, ne pouze jednotlivé segmenty, jak tomu bylo v případě ZVTS.

Přínos pro spotřebitele je v této záležitosti poměrně rozporuplná věc. Dá se očekávat mírný nárůst cenové hladiny, především díky omezení množství slevových akcí, na druhou stranu ale české zemědělství a potažmo i jiné české výrobní subjekty budou mít větší šanci na přežití v tvrdé konkurenci zahraničních producentů, především pak z východní Evropy a Polska. Nehledě na skutečnost, že cenová hladina potravin je v České republice oproti zbytku Evropské unie považována za podprůměrnou.

Použité zdroje

Internetové zdroje:

ČT24. *Ahold a Kaufland zřejmě porušily zákon o významné tržní síle* [online]. 2010, poslední revize 9.7.2010. Dostupný na WWW:

<<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/95330-ahold-a-kaufland-zrejme-porusily-zakon-o-vyznamne-trzni-sile/>>

ČT24. *ČT: Evropská komise prošetří český zákon o významné tržní síle* [online]. 2010.

Dostupný na WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/100174-ct-evropska-komise-prosetri-cesky-zakon-o-vyznamne-trzni-sile/>>

EDIZONE. *Zákon o významné tržní síle se minul účinkem a bude zřejmě zrušen* [online].

Únor 2011. Dostupný na WWW: <<http://www.edizone.cz/clanky/legislativa/zakon-o-vyznamne-trzni-sile-se-minul-ucinkem-a-bude-zrejme-zrusen/>>

EUROOPEAN COMMISSION. *Report on the Competitiveness of the European Agro-Food Industry* [online]. March 2009. Dostupný na WWW:

<http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/files/high_level_group_2008/documents_hlg/final_report_hlg_17_03_09_en.pdf>

EUROSTAT. *Number of agricultural holdings* [online]. 2012-04-02. Dostupný na WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tag00001&plugin=1>>

INCOMA RESEARCH. *TOP 10 českého obchodu* [online]. Duben 2012. Dostupné na

WWW: <<http://www.incoma.cz/cz/ols/reader.aspx?msg=1217&lng=CZ&ctr=203>>

LÍNKOVÁ, Eugenie. *Vepřové maso zdraží* [online]. 2012 [cit. 4. června 2012]. Dostupný

na WWW: <<http://www.agrocr.cz/veprove-maso-zdrazi.php>>

LUŇÁKOVÁ, Zuzana. *"Bič na řetězce" dopadne spíš na dodavatele, které měl chránit*

[online]. Dostupné na WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-39309040-bic-na-retezce-dopadne-spis-na-dodavatele-ktere-mel-chranit>>

LUŇÁKOVÁ, Zuzana. *Zákon na ochranu dodavatelů nefunguje. Řetězce je drtí víc než dřív* [online]. 2010, poslední revize 6.4.2010. Dostupný na WWW:

<<http://byznys.ihned.cz/c1-42265580-zakon-na-ochranu-dodavat>>

MINISTERSTVO VNITRA. *Obecné zásady pro hodnocení dopadů regulace (RIA)* [oline].

Srpen 2007. Dostupný na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sprava/moderniz/dokumenty/obecne_zasady.pdf>

NOSPPP. *Vývoj počtu potravinářských firem: velcí převládnou* [online]. Dostupné na WWW: <<http://nosppp.cmkos.cz/?q=node/163>>

ODBOR VNĚJŠÍCH VZTAHŮ ÚOHS. *ÚOHS poprvé rozhodl ve věci zneužití významné tržní síly – pokuta pro řetězec Kaufland* [online]. Červenec 2011. Dostupný na WWW: <<http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/uohs-poprve-rozhdli-ve-veci-zneuziti-vyznamne-trzni-sily-pokuta-pro-retezec-kaufland/>>

PARLAMENT ČR. *Návrh zákona o ochraně hospodářské soutěže* [online]. 2007. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/ff/30/aa/6a/08.htm>>

PARLAMENT ČR. *Návrh zákona o významné tržní síle a jejím zneužití* [online]. 2008. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/ff/a2/aa/6a/08.htm>>

PATOČKOVÁ, Martina, KOUBOVÁ, Kateřina. *V souboji obchodních řetězců přitahuje* [online]. Únor 2005. Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/ekonomika.aspx?r=ekonomika&c=A050220_220111_ekonomika_miz>

PELIKÁN, Robert. *Zákon o významné tržní síle - legislativní 'Dada' směřuje do praxe* [online]. 2009. Dostupný na WWW: <<http://www.antitrust.cz/zakon-o-vyznamne-trzni-sile-legislativni-dada-smeruje-do-praxe-p-15.html>>

SVOBODA, Luděk. *Informace o průběhu práce pracovní podskupiny FOOD při Evropské komisi* [online]. Květen 2012. Dostupný na WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/VTS/Informace_FOOD_EK.pdf>

ŠVARC, Zbyněk, ZADRAŽILOVÁ, Dana, HINDLS, Richard. *Stanovisko k návrhu Zákona o významné tržní síle a jejím zneužití* [online]. Srpen 2009. Dostupný na WWW: <<http://www.socr.cz/assets/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/stanovisko-vse-k-vyznamne-trzni-sile.pdf>>

TROJAN, Oldřich. *Významná tržní síla* [online]. Březen 2010. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamna-trzni-sila-60496.html>>

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Návrh na legislativní změny zákona č. 143/2001 Sb.* [online]. [cit. 24.7.2012]. Dostupný na WWW: http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/tiskove_zpravy/2011/novela_ZOHS_VTS.doc

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 526/1990 Sb.* [online]. [cit. 24.7.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/tiskove_zpravy/2011/Novela_zakona_o_cenach_TS.doc>

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Výsledky šetření odboru kontroly tržní síly* [online]. 2010 [cit. 2. července 2012]. Dostupný na WWW:
<http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Sekce_HS/Info_OKTS_FINAL.pdf>

Knižní zdroje:

ELIÁŠ, Karel, BEJČEK, Josef, HAJN, Petr, JEŽEK, Jiří a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5.vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 610 s. ISBN 978-80-7179-583-4

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5.vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. 720 s. ISBN: 978-80-7400-006-5

PIJÁK, David. *Zákon o významné tržní síle a jeho důsledky*. Brno, 2011. 45 l. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

Právní předpisy:

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití 395/2009 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže 143/2001 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o cenách 526/1990 Sb.* ve znění účinném ke dni 24.7.2012

EVROPSKÁ UNIE. *Smlouva o založení Evropského společenství*

Judikatura a Rozhodovací činnost veřejných institucí:

Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 1.2.2005, č.j. R 49/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2009, sp. zn. 23 Cdo 2184/2007

Usnesení Ústavního soudu ze dne 17.1.2012, sp. zn. I.ÚS 2798/11

Usnesení Vlády České republiky ze dne 13.8.2007, č. 877/2007